

Skipulagsstofnun,
landsskipulagsstefna,
Laugavegi 166,
105 Reykjavík.

Akureyri, 13.02.2015

Efni: Umsögn Skógræktar ríkisins um tillögu að landsskipulagsstefnu 2015-2026

Fyrri hluti – Almenn umsögn og rökstuðningur

Um leið og Skógrækt ríkisins veitir umsögn um tillögu að landsskipulagsstefnu 2015-2026 er vakin athygli á því að fyrir í umsagnarferlinu í aðdraganda landsskipulagsstefnunnar lagði stofnunin til að við stefnumótun og gerð landsskipulagsstefnu yrði stefnumótunarrit Skógræktar ríkisins *Skógar á Íslandi, stefna á 21.öld* haft til hliðsjónar. Ritið geymir niðurstöðu ráðherra-skipaðrar nefndar sem falið var að semja drög að stefnumótun í skógrækt til næstu áratuga. Drögin voru kynnt almenningi með auglýsingu og óskað umsagna. Ríkt tillit var tekið til þeirra umsagna sem bárust við ritun endanlegrar útgáfu stefnumótunarinnar. Hún var gefin út rafrænt og í prentuðum bæklingi árið 2013.

Skógrækt ríkisins hvetur enn á ný til þess að þetta stefnumótunarrit sé haft til hliðsjónar við þá vinnu að landsskipulagsstefnu sem fram undan er. Einnig er rétt að benda á þingsályktun um eflingu skógræktar sem atvinnuvegar sem samþykkt var á vorþingi 2014 (þingskjal 273, 143. löggjafarþingi 2013-2014). Í þeirri þingsályktun er m.a. hvatt til þess að mótað verði starfs-umhverfi með rammaáætlun til þriggja ára, til eflingar skógrækt með þátttöku bænda, annarra landeigenda og sérstakra skógræktarsjóða. Skógrækt ríkisins telur vanta í fyrirliggjandi tillögu að landsskipulagsstefnu orð um að slík rammaáætlun standi fyrir dyrum. Víða í tillögunni er hins vegar vikið að ýmsum öðrum aðgerðum sem vinna skuli að, án þess að þær hafi sambærilega stöð í lögum, þingsályktunum eða stefnumótandi skjölum íslenska ríkisins.

Miklu máli skiptir fyrir framtíð skógræktar á Íslandi að skipulagsumgjörð landnýtingar í dreifbýli sé með þeim hætti að ekki séu lagðar skipulagshindranir á eitt form landnýtingar umfram önnur. Á meðan ekki liggur fyrir vönduð greining á arðsemi mismunandi búgreina er með öllu óeðlilegt að setja íþyngjandi hömlur á atvinnufrelsi og eignarrétt þeirra sem fremur vilja stunda eina grein en aðra. Jafnframt má benda á að skógrækt styður vel við aðrar búgreinar, býr til gróskumikið beitarland, skjól fyrir akuryrkju og stuðlar jafnan að bættum árangri í bæði kvikfjárrækt og akuryrkju. Vert er að vara við of mikilli aðgreiningu skógræktar frá öðrum landnýtingarkostum. Skóg er líka hægt að fella og taka landið til annarra nota rétt eins og breyta má beutilandi í tún eða túni í akur.

Breytileiki landbúnaðarlands á Íslandi er mikill og aðstæður fjölbreyttar. Þess vegna kann að teljast hæpið að setja fram í landsskipulagsstefnu 2015-2026 afgerandi skoðanir á því hvernig landeigendur eigi að skipuleggja og sveitarstjórnir að flokka lönd til ræktunar og velja þannig ræktunarsvæði fyrir einstakar tegundir. Ræktunarárangur, hagkvæmni og arðsemi í landbúnaði ræðst af frjósemi hins ræktaða lands og hæfni ræktandans til þess að fullnýta möguleika þess. Skógrækt ríkisins vekur athygli á því að skógrækt á Íslandi er landbúnaður og ber að fjalla um hana sem slíka. Sömuleiðis vill stofnunin vekja athygli á því að skógrækt getur verið arðsöm atvinnugrein á Íslandi, ekki síður en aðrar greinar landnýtingar.

Loks vill Skógrækt ríkisins benda á að hjá stofnuninni er mjög mótúð og löng hefð fyrir nákvæmri kortlagningu lands og greiningu í landgerðir. Fyrir liggur á hverjum tíma nákvæmur kortlagningarlykill fyrir grunngagnasöfnun við gerð ræktunaráætlana í skógrækt. Þá starfa hjá stofnuninni sérfræðingar í landupplýsingakerfum sem til dæmis hafa nýlokið við kortlagningu alls birkiskóglendis á Íslandi.

∞

Síðari hluti – beinar athugasemdir Skógræktar ríkisins við fyrirbyggjandi tillögu að landsskipulagsstefnu 2015-2026

Athugasemd 1

Í kafla 2. Skipulag í dreifbýli bls. 16 í grein 2.2.1, Byggð falli að landslagi og náttúru, stendur:

Flokkun landbúnaðarlands, landslagsgreining og vistgerðarflokkun verði lögð til grundvallar skipulagsákvörðunum.

Landslagsgreining á hugsanlega rétt á sér þegar verið er að skipuleggja byggð. Hins vegar liggur flokkun landbúnaðarlands óvída fyrir og hvergi eru samræmdar, opinberar leiðbeiningar um hvað skuli lagt til grundvallar við slíka flokkun. Vistgerðarflokkun liggur einungis fyrir á hálendinu. Mun flokkun láglendisvistgerða taka mörg ár ef það reynist á annað borð framkvæmanlegt enda aðferðir vistkerfisflokunar umdeildar. Verulega fræðipækkingu þarf á sviði vistfræði til að hægt sé að beita vistgerðagreiningu við ákvarðanatöku, þekkingu sem fæstir skipulagsfræðingar og sveitarstjórnarmenn búa yfir. Flokkun landbúnaðarlands og sérstaklega vistgerðarflokkun er ekki líkleg til að nýtast sem tæki til ákvarðanatöku í skipulagsmálum, í það minnsta ekki á tímabili þessarar landsskipulagsstefnu. Hins vegar nær orðalag í lok kafla 2.7.1. þessari hugsun ágætlega og því leggur Skógrækt til breytingu á textanum.

Lagt er til að umrædd setning falli út og í staðinn komi setning á þessa leið:

Við skipulagsákvæðanir verði tekið tillit til áhrifa á náttúru og landslag.

Athugasemd 2

Í kafla 2. Skipulag í dreifbýli bls. 16 í greinum 2.2.2, Náttúra, menningararfur og heilnæmt umhverfi, stendur:

Við skipulagsgerð sveitarfélaga verði leitast við að varðveita náttúru- og menningargæði sem hafa staðbundið eða víðtækara gildi út frá sögu, náttúrufari eða menningu. Það getur meðal annars falist í stefnu um vistheimt og verndun gróðurs og jarðvegs. Jafnframt verði gætt að álagi á vatn og vatnsvernd. Landslagsgreining, vistgerðarflokkun ásamt héraðs-áætlunum Landgræðslu ríkisins og vatnaáætlun verði lagðar til grundvallar skipulagsákvörðunum.

Lagðar eru til orðalagsbreytingar á kaflanum á þessa leið:

Við skipulagsgerð sveitarfélaga verði leitast við að varðveita náttúru- og menningargæði sem hafa staðbundið eða víðtækara gildi út frá sögu, náttúrufari eða menningu. Það getur meðal annars falist í stefnu um vernd og eflingu gróðurs, jarðvegsvernd og vistheimt. Jafnframt verði gætt að álagi á vatn og vatnsvernd. Skýrslurnar Skógar á Íslandi: stefna á 21. öld (áherslusvið 3 og 4) og Jarðvegsrof á Íslandi ásamt vatnaáætlun verði lagðar til grundvallar skipulagsákvörðunum.

Hér eiga við sömu athugasemdir um vistgerðaflokkun og komu fram undir kafla 2.2.1 (sjá athugasemd 1). Landslagsgreining á ekki eins vel við hér eins og í 2.2.1. Hins vegar liggja fyrir ákveðnar áherslur í stefnunni um skógrækt, rofskýrslunni og vatnaáætlun.

Athugasemd 3

Í kafla 2. Skipulag í dreifbýli bls. 17 í grein 2.3.1, Skipulag landbúnaðarlands, stendur:

Í aðalskipulagi byggja skipulagsákvæðanir um ráðstöfun lands í dreifbýli til landbúnaðar og annarrar nýtingar á flokkun landbúnaðarlands. Landi sem hentar vel til ræktunar verði almennt ekki ráðstafað til annarra nota með óafturkræfum hætti. Val á svæðum til skógræktar og stefna um þau taki mið af því að skógrækt falli vel að landi og eftir því sem við á séu samþætt

sjónarmið skógræktar, landbúnaðar og útivistar. Flokkun landbúnaðarlands, landslagsgreining og vistgerðarflokkun verði lögð til grundvallar skipulagsákvörðun um landbúnaðarland.

Lögð er til orðalagsbreyting á greininni á þessa leið:

Í aðalskipulagi byggi skipulagsákvæðanir um ráðstöfun lands í dreifbýli til landbúnaðar og annarrar nýtingar á flokkun landbúnaðarlands. Landi sem hentar vel til ræktunar verði almennt ekki ráðstafað til annarra nota með óafturkræfum hætti. Við val á skógræktarsvæðum verði tekið mið af aðstæðum og sé ávallt hugað að sem bestum ræktunarárangri. Litið verði á samþættingu skógræktar, annars landbúnaðar og útivistar sem eðlilegan þátt í heildarskipulagi landbúnaðarlands. Við skipulagsákvæðanir verði tekið tillit til áhrifa á náttúru og landslag.

Athugasemd 4

Í kafla 2.3.2 Flokkun landbúnaðarlands stendur:

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið í samstarfi við Skipulagsstofnun, Samband íslenskra sveitarfélaga, Landgræðslu ríkisins og Bændasamtök Íslands stendur fyrir gerð leiðbeininga um flokkun landbúnaðarlands til nota við skipulagsgerð og aðra stefnumótun um landnýtingu.

Lögð er til orðalagsbreyting á greininni á þessa leið:

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið í samstarfi við Skipulagsstofnun, Samband íslenskra sveitarfélaga, Landgræðslu ríkisins, Skógrækt ríkisins og Bændasamtök Íslands stendur fyrir gerð leiðbeininga um flokkun landbúnaðarlands til nota við skipulagsgerð og aðra stefnumótun um landnýtingu.

Athugasemd 5

Í inngangi kaflans Búsetumynstur og dreifing byggðar á bls. 67 segir:

„Eitt af stærstu viðfangsefnum skipulags landnotkunar er ákvörðun um þróun þéttbýlis og fyrirkomulag byggðar. Byggðamynstur og dreifing byggðar mótar ramma um daglegt líf fólks og getur haft veigamikil áhrif á sjálfbærni þegar til langs tíma er litið.“

Í umfjöllun um markmið 3.3. á bls. 71 er fjallað um gæði hins byggða umhverfis. Í kafla um heilnæmt umhverfi stendur m.a.:

Einnig er mikilvægt að skipulagsgerð sveitarfélaga stuðli að heilnæmu umhverfi með tilliti til vatnsgæða, loftgæða, hljóðvistar og annarra umhverfisgæða. Í skipulagsáætlunum þarf að gera ráð fyrir landrými, aðstöðu og aðgerðum til að tryggja vatnsból, fráveitur og aðra þætti sem varða heilnæmt umhverfi.

Reynslan hefur sýnt að flest sveitarfélög og þéttbýlisstaðir hafa notað skógrækt til þess að auka sameiginleg landgæði þéttbýlisins, auka þannig fjölbreytileika og skapa skjól til útivistar og betra mannlífs.

Lögð er til orðalagsbreyting á greininni á þessa leið:

Einnig er mikilvægt að skipulagsgerð sveitarfélaga stuðli að heilnæmu umhverfi með tilliti til vatnsgæða, loftgæða, hljóðvistar og annarra umhverfisgæða. Í skipulagsáætlunum þarf að gera ráð fyrir landrými, aðstöðu og aðgerðum til að tryggja vatnsból, fráveitur og aðra þætti sem varða heilnæmt umhverfi. Auka má gæði og heilnæmi hins byggða umhverfis með skipulagðri skóg- og trjárækt.

Virðingarfyllst,
f.h. Skógræktar ríkisins,

Hallgrímur Indriðason, skipulagsfulltrúi.